

СМІТЮХ А. В.,

доктор юридичних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи
та міжнародного співробітництва
(Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова)
ORCID ID: 0000-0002-4778-4143

СТЕПАНОВА Т. В.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри конституційного
права та правосуддя
(Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова)
ORCID ID: 0000-0002-7419-0770

УДК 346.7:347.736

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.125>

ЩОДО ЕВОЛЮЦІЇ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА З ІНШИМИ ПОЛОЖЕННЯМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Стаття присвячена еволюції правового регулювання провадження у справах про банкрутство в Україні та аналізу співвідношення спеціального законодавства (закони про банкрутство, Кодекс України з процедур банкрутства) з нормами Господарського процесуального кодексу України.

На основі історико-правового аналізу показано, що з моменту прийняття першої редакції Закону про банкрутство у 1992 році український правопорядок поступово формував окрему модель провадження у справах про банкрутство, що суттєво відрізнялася від класичного позовного процесу. Судова практика, починаючи з роз'яснень Вищого арбітражного суду України (1993, 1997), сприяла закріпленню розуміння конкурсного провадження як автономного процесуального механізму, метою якого є задоволення вимог кредиторів.

Редакції Закону про банкрутство 1999 та 2011 років запровадили системні зміни: уточнено правовий статус учасників, окреслено стадії провадження, врегульовано питання юрисдикції, запроваджено обмеження на касаційне оскарження рішень, а також визначено межі застосування норм господарського процесуального законодавства (на субсидіарних засадах).

Запровадження Кодексу України з процедур банкрутства у 2018 році стало спробою модернізувати й уніфікувати процедури неплатоспроможності, включно з досудовою санацією, банкрутством фізичних осіб та транскордонними аспектами. Водночас законодавець не вніс необхідних змін до ГПК України, що створило нову хвилю колізій у правозастосуванні, зокрема в питаннях організації судового процесу, доказування, строків, перегляду судових рішень тощо.

Авторами обґрунтовано, що поточне формулювання про застосування ГПК України «з урахуванням особливостей, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства» є застарілим і надмірно абстрактним. Запропоновано законодавчо закріпити чіткий перелік процесуальних інститутів, які можуть застосовуватись у процедурах банкрутства. Впровадження законодавцем зазначеної пропозиції значно спрощуватиме роботу судді при розгляді справ про банкрутство та усуне значну кількість недоліків правозастосовної діяльності.

Ключові слова: арбітражний процес, банкрутство, господарський процес, конкурсний процес, норма, право, процедура банкрутства, спір, справа, суд.

Smitiukh A. V., Stepanova T. V. On the Evolution of the Correlation Between Bankruptcy Procedures and the Rules of Commercial Procedural Law

The article is devoted to the evolution of the legal regulation of bankruptcy proceedings in Ukraine and the analysis of the relationship between special legislation (the Bankruptcy Laws, the Bankruptcy Procedures Code) and the provisions of the Commercial Procedural Code of Ukraine.

Based on a historical and legal analysis, it is demonstrated that since the adoption of the first version of the Bankruptcy Law in 1992, the Ukrainian legal system has gradually developed a distinct model of bankruptcy proceedings that significantly differed from the classical adversarial process. Judicial practice, beginning with the Guidance issued by the Higher Arbitration Court of Ukraine (1993, 1997), contributed to the establishment of the understanding of insolvency proceedings as an autonomous procedural mechanism aimed at satisfying creditors' claims.

The 1999 and 2011 versions of the Bankruptcy Law introduced systemic changes: they clarified the legal status of participants, outlined the procedural stages, regulated jurisdictional issues, introduced limitations on cassation, and defined the scope of application of commercial procedural legislation on a subsidiary basis.

The introduction of the Bankruptcy Procedures Code of Ukraine (BPCU) in 2018 marked an attempt to modernize and unify insolvency procedures, including pre-trial rehabilitation, natural persons insolvency, and cross-border aspects. At the same time, the legislator failed to implement the necessary amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, which gave rise to a new wave of legal conflicts in practice, particularly regarding the organization of court proceedings, evidentiary matters, procedural time limits, and the review of judicial decisions.

The authors substantiate that the current provision regarding the application of the Commercial Procedural Code of Ukraine "taking into account the specifics established by the Bankruptcy Procedures Code" is outdated and overly abstract. It is proposed to legislatively establish a clear list of procedural institutions from Commercial Procedural Code of Ukraine that may be applied in bankruptcy proceedings. The implementation of the proposed legislative approach would significantly simplify the work of judges in bankruptcy cases and eliminate a substantial number of shortcomings in legal practice.

Key words: *arbitration process, bankruptcy, commercial procedure, insolvency proceedings, norm, law, bankruptcy procedure, dispute, case, court.*

Вступ. Правовий інститут неплатоспроможності і пов'язані з ним процедури банкрутства відіграють важливу роль у забезпеченні функціонування будь-якої сучасної, розвинутої економіки, набуваючи особливого значення у наш час, коли економіка України зазнає випробувань у зв'язку з обставинами повномасштабної війни. Метою правового регулювання у цій сфері є розбудова максимально ефективних процедур банкрутства.

Правова конструкція процедури банкрутства включає не тільки матеріальні та процесуальні норми конкурсного процесу, який має на меті задоволення вимог кредиторів за нестачі майна у боржника. Для досягнення цієї мети застосування судом правових положень, які встановлюють процедуру банкрутства, поєднуються з використанням норм господарського процесуального права, які не належать безпосередньо до банкрутних процедур. При цьому ефективність самої процедури банкрутства залежить від того, наскільки виправдане таке використання та як співвідносяться норми конкурсного процесу з іншими нормами господарського процесуального права.

Правовий інститут неплатоспроможності та пов'язані з ним процедури банкрутства відіграють важливу роль у забезпеченні стабільного функціонування будь-якої сучасної розвинутої економіки. Їхнє значення особливо зростає нині, коли економіка України переживає серйозні випробування внаслідок повномасштабної війни.

Основною метою правового регулювання у цій сфері є максимізація ефективності процедур банкрутства, спрямованих на задоволення вимог кредиторів у разі недостатності майна боржника. Проте для досягнення цієї мети суди застосовують не лише спеціальні положення, що регулюють процедуру банкрутства, а й норми господарського процесуального права, які безпосередньо до цієї сфери не належать. Саме їх поєднання утворює, власне, конкурсне провадження.

Ефективність самої процедури банкрутства значною мірою залежить від обґрунтованості такого підходу та від узгодженості положень, якими закріплено цю процедуру з іншими нормами господарського процесуального законодавства, що, у свою чергу, актуалізує питання дослідження формування підходів до їх співвідношення на всіх етапах розвитку господарського процесу і законодавства про банкрутство в незалежній Україні.

Постановка завдання. Процесуальні проблеми банкрутства досліджувалися вітчизняними науковцями, зокрема А. Бутирським, І. Бутирською, І. Вечірком, В. Дутка, Б. Поляковим, Р. Поляковим, В. Радзивілюк. В той же час спеціального дослідження щодо історії формування співвідношення положень законодавства України про процедуру банкрутства з іншими нормами господарського процесуального права не проводилось.

Метою статті є висвітлення особливостей історії формування співвідношення процедур банкрутства з іншими положеннями господарського процесуального права та розробки пропозицій щодо змін до законодавства.

Результати дослідження. Вже з прийняттям Закону про банкрутство у першій редакції 1992 року [1] (далі – Закон про банкрутство) виникли перші питання щодо співвідношення його норм з положеннями Арбітражного процесуального кодексу України [2] (надалі – АПК України).

Обсяг першої редакції Закону про банкрутство складав лише 22 статті, що вочевидь недостатньо для повноцінного регулювання, отже, законодавець обрав модель, згідно якої провадження у справах про банкрутство було врегульовано АПК України, але з урахуванням особливостей, передбачених Законом про банкрутство (ст. 4 Закону про банкрутство).

Перші труднощі у врегулюванні правовідносин двома нормативно-правовими актами виявилися дуже швидко – при розгляді перших справ про банкрутство. Основні проблеми стосувалися розбіжностей у завданнях двох відмінних проваджень (позовного та банкрутного), складу учасників, етапів та строків провадження, а також оформлення результатів розгляду справ.

З цього приводу варто згадати слушне висловлювання судді А.Бутирського, який зазначив, що «основним мірилом ефективності закону є наявність результатів, яких намагався досягнути законодавець при прийнятті певного нормативно-правового акта» [3, с. 87].

15.04.1993 р. Вищий арбітражний суд України надав перші роз'яснення щодо практики застосування Закону України «Про банкрутство» [4] (надалі – Роз'яснення ВАСУ від 15.04.93).

ВАСУ наголосив на необхідності диференціювання арбітражного позовного процесу та провадження у справах про банкрутство. Зокрема у п. 2 Роз'яснення суд підкреслив, «що провадження у справах про банкрутство регламентує умови і процедуру визнання юридичних осіб банкрутами, а не процес вирішення спорів» з чого зробив висновок про відсутність необхідності застосування щодо таких справ правил про доарбітражне врегулювання спорів [4].

В Роз'ясненні були наведені виключення з правил, передбачених загальними положеннями господарського процесу: як наслідок у процедурі банкрутства не діяли окремі базові норми арбітражного процесу. Зокрема, п.17 Роз'яснення ВАСУ від 15.04.93 р. встановив неможливість процесуального правонаступництва боржника у справі про банкрутство [4], тоді як у позовному провадженні процесуальне правонаступництво було можливе на будь-якій стадії розгляду справи згідно ст. 25 АПК України. І хоча Роз'яснення ВАСУ від 15.04.93 р. не мотивувало це обмеження, воно є повністю обумовленим специфікою процедури банкрутства.

Істотні відмінності від позовного провадження існували і у тому, що стосувалося можливості відкликання кредитором чи боржником заяви про порушення справи про банкрутство. П.18 Роз'яснення ВАСУ від 15.04.93 р. уточнив положення ст. 6 Закону про банкрутство щодо можливості відкликання заяви кредитора чи боржника за згодою кредиторів до прийняття арбітражним судом рішення про визнання боржника банкрутом низкою вимог: необхідна була письмова згода всіх кредиторів, навіть тих, які не подали заяв з майновими вимогами до боржника, право відкликати заяву припинялось у момент опублікування в офіційному друкованому органі Верховної Ради України чи Кабінету Міністрів України оголошення про порушення справи про банкрутство, але знову виникало із спливом місяця після такої публікації за відсутності заяв кредиторів. Натомість відмова позивача від позову у позовному провадженні не була на той час обмежена жодними умовами (ст. 78 АПК України).

Також слід згадати положення п. 27 Роз'яснення ВАСУ від 15.04.93 щодо підсудності проваджень про визнання недійсними угод, вчинених у підозрілий період на шкоду боржнику та кредиторам: вони розглядалися безпосередньо у провадженні справи про банкрутство після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом. Таким чином, *de facto* в одному банкрутному провадженні допускалося існування необмеженої кількості інших проваджень, сутнісно подібних до позовного.

У зв'язку з вказаним варто згадати тезу І. Вечірко, про те, що «складний характер правовідносин банкрутства зумовлює необхідність зосередження у одному нормативному акті норм і матеріального, і процесуального права» [5, с. 166].

18.11.97 року Вищий арбітражний суд України прийняв наступне Роз'яснення щодо практики застосування Закону України «Про банкрутство» [6] (надалі – Роз'яснення ВАСУ від 18.11.97). П'ять років судової практики у справах про банкрутство обумовили більшу кількість проблемних питань, що потрапили до фокусу уваги суддів, і, відповідно, більшу глибину їх дослідження. Перш за все п. 1 Роз'яснення ВАСУ від 18.11.97 передбачив класифікацію норм арбітражного процесу на три види: а) універсальні процесуальні норми, які можуть застосовуватися у справі про банкрутство без будь-яких обмежень; б) норми, розраховані виключно на вирішення господарських спорів у позовному провадженні, які неможна застосовувати у справах про банкрутство; в) норми визначають рух процесу та застосовуються у процедурі банкрутства з урахуванням змісту процесуального режиму цієї категорії справ [6].

До першої категорії норм відносилися статті, які регулювали, зокрема питання: підвідомчості та підсудності; відводу судді; прав та обов'язків сторін; повноважень представників сторін, прокурора та інших осіб; доказів; судових витрат; процесуальних строків; забезпечення позову; принципів судового процесу; відкладення розгляду справи та перерв у засіданні; зупинення та припинення провадження, залишення позову без розгляду; винесення ухвали та її розсилки; перевірки рішення, ухвали, постанови в порядку нагляду; відповідальності за ухилення від виконання судового рішення.

Водночас з аналізу зазначених норм видно, що деякі з них виявилися непридатними для застосування у справах про банкрутство. Зокрема, це стосується положень щодо прав і обов'язків сторін, передбачених статтею 22 АПК України. Питання викликає, наприклад, право сторони на ознайомлення з матеріалами справи. У класичному позовному провадженні це вважається беззаперечним правом кожної сторони. Натомість у процедурі банкрутства виникає проблема: чи має кредитор, який лише заявив грошові вимоги, право ознайомлюватися з усією справою? У банкрутній процедурі така особа має доступ лише до тих матеріалів, що безпосередньо стосуються її ще не розглянутих вимог, що істотно відрізняється від загального процесуального підходу.

До другої категорії норм належали статті, які регулювали, зокрема питання щодо складу учасників в арбітражному процесі, процесуального правонаступництва та деякі інші.

Разом з тим, деякі статті, які принципово не могли регулювати процедуру банкрутства, залишилися поза увагою авторів Роз'яснення ВАСУ від 18.11.97: зокрема зустрічний позов (ст. 60 АПК України), строк вирішення спору (ст. 69 АПК України) та деякі інші питання.

До третьої категорії норм відносилися статті, які регулювали, зокрема питання відмови у прийнятті або повернення позовної заяви, зупинення та припинення провадження тощо.

Звертає увагу поділ провадження справи про банкрутство на певні процедури, які мають свої задачі та напрями. Кожна процедура – це своєрідне міні-провадження, але у сукупності, як вірно зазначалося у п. 2 Роз'яснення, вони «складають цілісне і відокремлене від позовного процесу провадження, метою якого є задоволення вимог кредиторів» [6].

Інакше кажучи, ВАСУ вперше вказав на існування у господарському процесуальному праві України самостійного конкурсного провадження, спрямованого на задоволення вимог кредиторів за рахунок майна неплатоспроможного боржника.

Нова редакція Закону про банкрутство (Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.1999 №784-XIV [7], надалі – Закон про банкрутство в редакції 1999 року) стала істотним кроком уперед, оскільки містила деталізовані, засновані на системному підході спеціальні норми, присвячені виключно процедурам банкрутства: з цього моменту конкурсне провадження забезпечувалося головним чином за рахунок спеціального правового регулювання. Слід відзначити наявність у Законі про банкрутство в редакції 1999 року процесуальних норм, які регулювали етапи судового провадження, правовий статус учасників, зміст процесуальних документів тощо. Застосування до процедури банкрутства норм Арбітражного (а згодом – Господарського) процесуального кодексу було можливим згідно ч.1 ст. 5 Закону про банкрутство в редакції 1999 року, проте воно стало субсидіарним.

Як наслідок Президія Вищого господарського суду України у Рекомендаціях від 04.06.2004 № 04-5/1193 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [8] (надалі – Рекомендації) вперше констатувала наявність сформованого конкурсного провадження: в абз. 2 п. 2.1 Рекомендацій зазначалося, що Закон про банкрутство слід розглядати як законодавчий акт, що містить спеціальні норми, які мають пріоритет по відношенню до норм загальних щодо регулювання, зокрема порядку провадження у справах про банкрутство. Такий пріоритет стосувався також норм Господарського процесуального кодексу України [9] (надалі – ГПК України). З цього приводу В. Радзивілюк та Р. Поляков слушно висловились: «Це означає, що інші норми господарського процесуального законодавства застосовуються субсидіарно, тобто настільки, наскільки це не суперечить чи є необхідним у процедурі банкрутства» [10, с. 149].

Порівняно з Роз'ясненням ВАСУ від 18.11.97, у Рекомендаціях звужено коло можливостей застосування норм ГПК України: згідно абз. 3 п. 2.6 Рекомендацій такому застосуванню у процедурі банкрутства підлягали лише норми ГПК України, які мали універсальний характер (положення щодо строків, заходів забезпечення, судових актів, їх оскарження та ін.).

Наступна редакція Закону про банкрутство була затверджена Законом від 22.12.2011 № 4212-VI [11] (надалі – Закон про банкрутство в редакції 2011 року), і закріпила (ч. 2 ст. 2) пріоритет Закону «перед іншими законодавчими актами України у регулюванні відносин, пов'язаних з банкрутством суб'єктів підприємницької діяльності» [11], при цьому ст. 9 Закону визначила, що справи про банкрутство розглядалися за правилами, передбаченими ГПК України з урахуванням особливостей, визначених Законом про банкрутство. Фактично «універсальні статті» ГПК України виявилися необхідними для визначення підстав і процедури відмови у прийнятті позову (ст. 62 ГПК України), повернення позову (ст. 63 ГПК України), припинення позовного провадження (ст. 80 ГПК України) та оскарження судових рішень в апеляційній та касаційній інстанціях. Проте передбачений ГПК України порядок оскарження виявився скоригованим положеннями Закону про банкрутство в редакції 2011 року, ст. 8 якого встановила певні обмеження щодо касаційного оскарження судових рішень, тоді як ст. 107 ГПК України на той момент дозволяла касаційне оскарження всіх рішень місцевих господарських судів, що були переглянуті в апеляції.

Відповідно Вищий господарський суд України в п. 7 Інформаційного листа від 28.03.2013 № 01-06/606/2013 «Про Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI)», зазначав, що наведений у ст. 8 Закону про банкрутство в редакції 2011 року «перелік судових рішень, що підлягають оскарженню, є вичерпним, і тому подання касаційних скарг на інші судові рішення, прийняті у справі про банкрутство, тягне за собою наслідки у вигляді відмови в прийнятті відповідної касаційної скарги» [12].

Таким чином, обмеження касаційного перегляду судових актів у господарському процесі вперше було впроваджене саме у конкурсному провадженні. Це було викликано великою кількістю судових рішень, які суд з необхідністю приймає протягом розгляду справи про банкрутство (подекуди дуже тривалого). Ці обмеження покликані запобігти затягуванню справи і втраті кредиторами економічного інтересу до участі у справах про банкрутство.

Варто відзначити, що ч. 4 ст. 10 Закону про банкрутство у редакції 2011 року передбачала, що всі майнові спори з вимогами до боржника підлягають розгляду господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство. Такі спори, крім поточних грошових вимог, розглядалися в межах справи про банкрутство за правилами позовного провадження, передбаченими ГПК України, з урахуванням особливостей, встановлених процедурою банкрутства. Водночас спори щодо поточних вимог, що виникали до визнання боржника банкрутом, розглядалися в окремому позовному провадженні, тобто поза межами справи про банкрутство (п. 9 Інформаційного листа).

У цілому, запровадження в межах конкурсного процесу відокремленого позовного провадження для розгляду спорів щодо майна боржника стало важливим кроком уперед у розвитку цієї правової сфери. Такий підхід дав змогу зосередити разом всі позовні процеси, пов'язані з ліквідаційною масою або іншим майном боржника, за рахунок якого в подальшому мали задовольнятися вимоги кредиторів. У результаті конкурсне провадження набуло комплексного характеру: воно почало включати як основні, так і допоміжні елементи, врегульовані нормами конкурсного, а за необхідності й позовного процесу. Уся ця система була спрямована на досягнення головної мети – забезпечення задоволення вимог кредиторів.

В ході судової реформи 2017 року була прийнята нова редакція ГПК України [13] (надалі – ГПК України в редакції від 03.10.2017), яку було гармонізовано, або ж глибоко «синхронізовано» із Законом про банкрутство в редакції 2011 року. Це стосувалося, зокрема питань юрисдикції майнових спорів відносно боржника, розгляду справ про банкрутство у загальному позовному порядку, особливостей апеляційного та касаційного перегляду судових актів, прийнятих у процедурі банкрутства та їх перегляду за нововиявленими або виключними обставинами. При цьому норми Закону про банкрутство в редакції 2011 року регулювали всі процедурні питання, через що «універсальні» положення ГПК України стали відігравати суто допоміжну роль.

Проте цей прогрес у синхронізації загальних положень ГПК зі спеціальними нормами, що регулюють власне процедури банкрутства був перерваний з ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства (КзПБ) Законом від 18.10.2018 № 2597-VIII [14], оскільки законодавець з невідомих причин після ухвалення законодавець не вніс відповідні зміни до ГПК України у редакції від 03.10.2017.

У результаті суди й досі змушені вирішувати колізії, що виникають при застосуванні положень чинного ГПК України (зокрема, ч. 1 ст. 3 та ч. 6 ст. 12), які фактично орієнтовані на норми Закону про банкрутство в редакції 2011 року. Вирішенню цієї проблеми частково сприяє стаття 2 КзПБ, яка прямо передбачає застосування положень ГПК України під час розгляду справ про банкрутство з урахуванням особливостей, встановлених Кодексом.

Попри неодноразові зауваження з боку науковців і практиків щодо необхідності усунення цих колізій [10, с. 150; 15, с. 177], законодавець досі не відреагував належним чином.

Що ж до самого КзПБ, то він значно відрізняється від попереднього законодавчого акта завдяки низці новел, зокрема: запровадженню оновленої досудової санації, процедур

розгляду майнових спорів за участю боржника, положень щодо транскордонного банкрутства, а також регулювання неплатоспроможності фізичних осіб.

Слід погодитись з І. Бутирською у тому, що «завдяки тому, що в провадженні у справах про банкрутство діють не лише загальні норми ГПК України, а й спеціальні норми КзПБ, а також враховуючи концентрацію у межах справи про банкрутство всіх спорів, стороною яких є боржник, провадження у справах про банкрутство цілком обґрунтовано називають «процес у процесі», адже тут діють свої «правила гри» [16, с. 30].

В той же час, як вірно відмічає суддя В. Дутка: «...складність процедури розгляду справ про банкрутство полягає в тому, що у межах основної справи про банкрутство господарський суд, який розглядає справу, вирішує майже всі майнові спори за участю боржника. У зв'язку з цим одна, основна справа про банкрутство «породжує» ще цілий ряд інших справ, які прийнято називати відокремленими, або міні-провадженнями» [15, с. 177].

Питання співвідношення КзПБ та ГПК України нагадує ситуація з законодавством України про акціонерні товариства та інститути спільного інвестування. Так форма інститутів спільного інвестування як корпоративні інвестиційні фонди (КІФ) є різновидом АТ з дуже істотною специфікою. Ст. 2 Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» 2001 року [17] передбачала, що відносини у сфері спільного інвестування регулюються законодавством з питань діяльності акціонерних товариств у частині, що не суперечить нормам цього Закону, що створювало необхідність постійно аналізувати законодавство про акціонерні товариства та про інститути спільного інвестування на предмет розбіжностей і суперечностей. Натомість ч. 2 ст. 3 Закону України «Про інститути спільного інвестування» 2012 року [18] встановила, що «законодавство про акціонерні товариства не застосовується до регулювання діяльності корпоративних фондів». З одного боку це розв'язало вказані вище проблеми правозастосування, проте з іншого Закон 2012 року містить повноцінне альтернативне регулювання всіх аспектів діяльності корпоративних фондів як акціонерних товариств.

Реалізація цього підходу у контексті КзПБ та ГПК України означає необхідність доповнити КзПБ принаймні положеннями щодо організації діяльності суду; складу суду та відводів; доказів та доказування; строків; перегляду судових рішень, які виявляться ідентичними положенням ГПК України, що збільшить обсяг КзПБ принаймні удвічі.

Станом на сьогодні Кодекс України з процедур банкрутства містить достатню кількість норм для вирішення ключових процедурних питань, необхідних як для розгляду справ про банкрутство (неплатоспроможність), так і для здійснення превентивної реструктуризації, що проводиться без відкриття відповідної справи. Виняток становлять лише названі вище питання, які доцільно залишити у сфері регулювання ГПК України.

Тому наявність в обох кодексах формулювання про застосування положень ГПК України з урахуванням особливостей, встановлених КзПБ, є давно застарілим та потребує оновлення. Видається доцільним прямо назвати положення ГПК України, які мають застосовуватися у конкурсному провадженні і внести наступні зміни до ч. 1 ст. 2 КзПБ та ч. 1 ст. 3 ГПК України: «Провадження за превентивною реструктуризацією та у справах про банкрутство (неплатоспроможність) регулюється Кодексом України з процедур банкрутства, а також Господарським процесуальним кодексом України в питаннях: організації діяльності суду; складу суду та відводів; доказів та доказування; строків; перегляду судових рішень.

Застосування відповідних положень Господарського процесуального кодексу України здійснюється з урахуванням особливостей, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства».

Висновки. На основі історико-правового аналізу показано, що з моменту прийняття першої редакції Закону про банкрутство у 1992 році український правопорядок поступово формував окрему модель провадження у справах про банкрутство, що суттєво відрізнялася від класичного позовного процесу. Судова практика, починаючи з роз'яснень Вищого арбітражного суду України (1993, 1997), сприяла закріпленню розуміння конкурсного провадження як автономного процесуального механізму, метою якого є задоволення вимог кредиторів.

Редакції Закону про банкрутство 1999 та 2011 років запровадили системні зміни: уточнено правовий статус учасників, окреслено стадії провадження, врегульовано питання юрисдикції, запроваджено обмеження на касаційне оскарження рішень, а також визначено межі застосування норм господарського процесуального законодавства (на субсидіарних засадах).

Запровадження Кодексу України з процедур банкрутства (КзПБ) у 2018 році стало спробою модернізувати й уніфікувати процедури неплатоспроможності, включно з досудовою санацією, банкрутством фізичних осіб і транскордонними аспектами. Водночас законодавець не вніс необхідних змін до ГПК України, що створило нову хвилю колізій у правозастосуванні, зокрема в питаннях організації судового процесу, доказування, строків, перегляду судових рішень тощо.

Авторами обґрунтовано, що поточне формулювання про застосування ГПК України «з урахуванням особливостей, передбачених КзПБ» є застарілим і надмірно абстрактним. Запропоновано законодавчо закріпити чіткий перелік процесуальних інститутів ГПК України, які можуть застосовуватись у процедурах банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Про банкрутство: Закон України від 14.05 1992 № 2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>.
2. Арбітражний процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed19911106#Text>.
3. Бутирський А. Концепція удосконалення законодавства про неспроможність. *Право України*. 2018. № 6. С. 86-97. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/j-pdf/prukr_2018_6_9.pdf.
4. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство»: Роз'яснення Вищого Арбітражного Суду України № 01-6/481 від 15.04.93. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_481800-93#Text.
5. Вечірко І.О. Проблеми узгодження процесуальних норм Кодексу України з процедур банкрутства та Господарського процесуального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 166-169. URL: http://lsej.org.ua/2_2024/41.pdf.
6. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство»: Роз'яснення Вищого арбітражного суду України № 02-5/444 від 18.11.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_444800-97#Text.
7. Про внесення змін до Закону України «Про банкрутство»: Закон України від 30.06.1999 № 784-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-14#Text>.
8. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 04.06.2004 №04-5/1193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1193600-04#Text>.
9. Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України: Закон України від 21.06.2001 № 2539-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-14#Text>.
10. Радзивілюк В., Поляков Р. Проблеми застосування господарських процесуальних норм у процедурі банкрутства (неплатоспроможності). *Право України*. 2020. № 7. С. 147-158. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/prukr_2020_7_14.pdf.
11. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 22.11.2011 № 4212-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-17#Text>.
12. Про Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції Закону України від 22.12.2011 №4212-VI): Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 28.03.2013 № 01-06/606/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_606600-13/ed20130328#Text.

13. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19/ed20171003#Text>.
14. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19/ed20181018#Text>.
15. Дутка В.В. Процесуальні особливості розгляду справ про банкрутство. *Юридичний науковий журнал*. 2023. № 10. С. 176-178. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/41.pdf.
16. Бутирська І. Проведення у справах про банкрутство як особливий вид провадження у господарському судочинстві. *Право України*. 2021. № 4. С. 23-32. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/909/Bankruptcy_proceedings_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
17. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15.03.2001 № 2299-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>.
18. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.

